

УДК 002/004.314/316

Інформація та знання як основні ресурси інформаційного суспільства

Р.Ю. ЧИГУР

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна,
E-mail: ruslan.chigur@yandex.ru**Авторське резюме**

Подано та проаналізовано феномен інформаційного суспільства. Виділено ознаки, фундаментальні характеристики та наявні особливості нового еволюційного витка суспільного розвитку. Інформаційне суспільство пропонується розглядати як етап розвитку суспільства, що характеризується всесторонньою інформатизацією соціальних структур і приходить на зміну постіндустріальному. Виділено ряд ознак на основі яких інформаційне суспільство відрізняється від попередніх етапів суспільного прогресу. Методом компаративного аналізу відомих наукових трактувань інформаційного суспільного розвитку, визначаються фундаментальні зміни різних суспільних сфер. Проаналізовано концептуальні надбання таких відомих дослідників інформаційного етапу суспільного розвитку, як Д. Белл та М. Кастелс. Розкрито наведений у їхніх працях зв'язок між інформаційними технологіями та суспільними трансформаціями, між знанням та способом життя людей. Вказано відмінності інформаційного суспільства від попередніх суспільних структурних утворень. Автор статті підкреслює тезу про те, що становлення інформаційного суспільства не є процесом безконтрольним. Розглянуто знання та інформацію в якості головних ресурсів інформаційного суспільства. Виявлено вплив такого роду переорієнтації на різні сфери життєдіяльності людини та функціонування суспільства. Особлива увага загострюється на потребі аналізу комунікативних процесів сучасності. Здійснено розвідку щодо переходу України на рівень інформаційного суспільного прогресу.

Ключові слова: суспільний розвиток, інформаційне суспільство, інформаційні ресурси, комунікаційні процеси, знання, інформація, новітні технології, постіндустріалізм.

Information and knowledge as the main resource of the information society

R.Yu. CHYGUR

Ternopil national economic university, Ternopil, Ukraine, E-mail: ruslan.chigur@yandex.ru

Abstract

The phenomenon of the information society is posted and analyze. The main fundamental characteristics and existing features of the new round of evolutionary social development are highlighted. Information Society is proposed to consider as a stage of social development, which is characterized by comprehensive information of social structures and which replacing the post-industrial social level. Number of signs on which information society different from previous stages of social progress are identified. The fundamental changes in various social spheres are determined by the method of comparative analysis of known scientific interpretations of the information society development. The conceptual domain of well-known researchers of informational stage of social development as D. Bell and M. Kastels are analyzed. Presented in their writings the link between information technology and social transformation, between knowledge and way of life is solved. These differences to previous information society structures public entities are indicated. The author emphasizes the idea that the information society is not uncontrolled process. The knowledge and information are considered as a key resource of information society. The influence of this kind of reorientation in various spheres of human activity and the functioning of society is shown. Special attention is heating up to the need of analysis of communication processes of modernity. Ukraine's abilities to transition to the information level of social progress are viewed.

Keywords: social development, information society, information resources communication processes, knowledge, information, new technologies, postindustrial.

Постановка проблеми. XXI століття ознаменувалось переходом на новий етап суспільного розвитку, який ствердив нові цінності та вартості. Постіндустріальне або ж інформаційне суспільство основний свій стратегічний ресурс вбачає у знанні та інформації. Забезпечення інформаційної безпеки, реалізація державної інформаційної політики унеможливаються у разі несформованості інформаційного суспільства.

Розгляд поняття та основних ознак інформаційного суспільства є не просто актуальним, а необхідним для усвідомлення глибини та сис-

темності аналізованої нами проблематики. Сама назва інформаційне суспільство виказує важливість інформації, як основного елемента та ресурсу, що задіюється у будь-якій сфері людського існування, однак поряд із інформацією небувалої ваги та цінності набувають знання. І це викликало появу в наукових колах таких синонімічних термінів, як «інтелектуальне суспільство», «суспільство знань», «суспільство мережевого інтелекту».

Побудова інформаційного суспільства є стратегічною метою провідних держав світу, розуміючи актуальність та важливість розвит-

© Р.Ю. Чигур, 2014

ку інформаційно-технічної сфери як запоруки конкурентоспроможності, все більше країн обирають аналогічну стратегію, зокрема й Україна.

Контури інформаційного суспільства вперше описувались як комп'ютеризація суспільних процесів, що дозволить забезпечити доступ усіх соціальних груп до джерел інформації. Окрім того, високий рівень комп'ютеризації мав відкрити можливості для позбавлення людей від виконання рутинної роботи, шляхом забезпечення високого рівня автоматизації виробництва. Останнє було головною умовою переходу до інформаційного суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Ідея інформаційного суспільства була сформульована наприкінці 60-х - початку 70-х років ХХ століття. Термін «інформаційне суспільство» ввів професор Токійського технологічного інституту Ю. Хаяші. Серед ряду дослідників, котрі займалися розробкою теорії та концепцій інформаційного суспільства, варто назвати М. Кастельс, З. Бжезинський, Е. Гідденс, А. Турен, Д. Белл, Е. Тоффлер, Д. Мартін, Ф. Уебстер, Ю. Габермас, Г. Молітор, А. Кінг, Д. Несбіт, П. Дракер, М. Маклюен та ін.

Автор праці «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство» японський соціолог і футуролог Е. Масуда був одним з перших, хто запропонував концептуальне бачення інформаційного суспільства [22, с. 23]. Японський вчений розглядає такий тип суспільного устрою роблячи наголос переважно на його економічному контексті. Згідно із думкою Е. Масуди, нові технології повинні були привести до серйозних позитивних соціальних перетворень. В умовах формування інформаційного суспільства будуть відбуватися зміни сутності самого виробництва, як пише автор праці «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство». Результати сучасного виробництва стануть більш «інформаційноємкими». «... Виробництво інформаційного продукту, а не продукту матеріального буде рушійною силою освіти та розвитку суспільства» [22, с. 29]. Е. Масуда приділяє особливу увагу трансформації людських цінностей в інформаційному суспільстві, висувуючи концепцію безкласовості та безконфліктності даного виду суспільного устрою - «це буде суспільство згоди, з невеликим урядом і державним апаратом», - пише він [22, с. 46].

Інформаційне суспільство можна розглядати як суспільство, в якому основним предметом праці стають інформація та знання, тобто інформаційні ресурси, знаряддям праці - комп'ютерна техніка, а засобами - інформаційні технології. Така специфіка в організації суспільства визначає і економічну його складову - зорієнтованість на виробництво, насамперед продуктів інформаційної, інтелектуальної діяльності, що пов'язані із виробленням нової інформації і нових знань, з

перетворенням їх у продукти для товарообігу.

Мета дослідження. Варто зауважити, що у наукових колах ще й досі точаться дискусії з приводу ознак інформаційного суспільства. З огляду на це, автор статті ставить собі за мету виокремити найважливіші ознаки та характеристики інформаційного суспільства і на цій основі зробити спробу відстежити вплив останнього на різні сфери життєдіяльності людини та суспільства. Опрацювавши ряд наукових джерел можна ствердити, що поза сумнівом залишаються наступні елементи інформаційного суспільства: вільний доступ до джерел інформації та знань, що сприяє покращенню життєдіяльності та вирішення як особистісних так і соціально значущих питань; інформаційне суспільство вважається таким, якщо у ньому є забезпеченість кожного індивіда, групи чи організації сучасними інформаційними технологіями; наявність інфраструктури, що забезпечує підтримання науково-технологічного та соціально-історичного розвитку; активізація процесів автоматизації та роботизації галузей виробництва і керування; розширення сфери інформаційної діяльності та послуг.

Виклад основного матеріалу. У 1993 році сутність інформаційного суспільства була розкрита Комісією ЄС: «Інформаційне суспільство - це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку» [7].

У 70-ті роки отримують розвиток дві концепції - інформаційного суспільства і постіндустріалізму. Ідея постіндустріального суспільства висунута американським соціологом Д. Беллом, у книзі «Наступ постіндустріального суспільства. Досвід соціального прогнозу», видана у 1973 році. Д. Белл аналізує постіндустріальне суспільство, йдучи вже торованим шляхом - за аналогією із тофлерівською класифікацією - протиставляючи та порівнюючи цей етап розвитку суспільства із попередніми (аграрним та індустріальним). Д. Белл пише: «Зміни, що відбуваються в середині ХХ століття в соціальній структурі, свідчать про те, що індустріальне суспільство еволюціонує до постіндустріального, яке й має стати визначальною соціальною формою ХХІ століття в США, Японії, Росії і в Західній Європі» [2, с. 21].

Термін «інформаційне суспільство» відображає суть цього явища та процесу, де інформація є основою соціальної структури. «У наступному столітті вирішальне значення для економічного та соціального життя, для способів виробництва знання, а також для характеру трудової діяльності людини набуває становлення нового соціального укладу, що базується на телекомунікаціях» [3, с. 45].

Ще один дослідник специфіки та сутності інформаційного суспільства - М. Постер стверджує, що для адекватного розуміння соціальних

відносин в епоху інформаційного суспільства необхідним є дослідження змін у структурі комунікаційного досвіду, пропонуючи концепцію «способу інформації». Таке концептуальне словосполучення, введене М. Постером, розкриває лінгвістичні виміри нових форм соціальних взаємодій, що існують між різними групами та індивідами в суспільстві. Таким чином, варто зосередитись на аналізі змін мовної культури, які виникають із виникненням та широким використанням електронного листування, бази даних, комп'ютерних мереж [14, с. 201].

Група французьких фахівців у середині 70-х років провела дослідження, результати якого були опубліковані у С. Нора та А. Мінка «Комп'ютеризація суспільства. Доповідь Президенту Франції», де підкреслюється, що інформаційне суспільство буде менш чітко соціально структурованим, ніж суспільство індустріальне, причому одним з факторів стане поява тенденції у різних соціальних групах до спрощення мови, причиною якої можна вважати, зокрема, особливості електронно-опосередкованої комунікації, а комп'ютеризація буде сприяти подоланню культурної нерівності між окремими соціальними групами за допомогою уніфікації мови [11].

Відомий теоретик цифрової цивілізації Д. Тапскотт, пише про становлення інформаційного суспільства так: «Ми спостерігаємо деякі його зовнішні прояви, але не уявляємо, чим воно є насправді. Поєднуючи наявні фрагменти теорії та розрізнені емпіричні дані з фактами зміни соціальних відносин, ми намагаємося скласти картину прийдешньої цифрової ери. І під цю гіпотетичну картину підтягуються правова база, система освіти, духовні цінності. Прагнемо підігнати всю систему функціонування соціуму під щось уможлидне, приблизно вгадуємо з досвіду минулих інформаційних революцій» [16, с. 45]. Д. Тапскотт підкреслює, що внаслідок перетворення інформації в цифрову форму, об'єкти віртуальної природи приходять на зміну фізичним. Окрім того, пише Д. Тапскотт, у інформаційному суспільстві економіка має глобальні масштаби [16, с. 120-122].

Одна з теорій виникнення інформаційного суспільства запропонована Р. Ф. Абдеевим, представляє собою образ еволюції інформаційної структури людської цивілізації у вигляді спіралі, що звужується. Така спіраль знаходиться у тривимірному просторі, в інформаційних координатах і з введенням параметрів часу і прогресу. Об'єктивними й безпосередніми причинами виникнення інформаційного суспільства Р. Ф. Абдеев вважає швидке зростання ролі інформаційних ресурсів та комунікації у житті суспільства. Таке зростання призвело до різноманітних наслідків: від появи нових професій і серйозної зміни соціальної структури суспільства до виникнення нових стилів у міській архітектурі [1, с. 59]. Тому зрозумілим

є частий факт звернення багатьох академічних наук до дослідження аспектів комунікації на різних рівнях. Здатність спілкуватися в часі і просторі надзвичайно розширилася з моменту винаходу та впровадження таких засобів спілкування і передачі інформації, як писемність, друк, радіо, телефон, електронна пошта, мобільний зв'язок. Людство поступово підходило до відкриття такого засобу комунікації, як Інтернет, яке вже стає найбільш масовим явищем.

Ряд учених, які досліджують інформаційне суспільство, прийшли до висновку, що зміну етапів розвитку людства можна пояснити прогресом та трансформацією саме комунікації, а не прогресом промисловості чи сільського господарства. Ще Е.Тоффлер бачив у засобах комунікації головний двигун людського прогресу, Д. Белл передбачав впровадження інформації в розвиток всіх сторін життя суспільства на основі комп'ютерних технологій і навіть стверджував, що в майбутньому ринок буде замінений організованим обміном на основі комп'ютерних мереж.

Інформаційні технології, телекомунікаційний зв'язок, Інтернет є матеріальною і технологічною базою інформаційного суспільства, що забезпечує рух інформаційних потоків. Картина інформаційного суспільства представляє єдине комп'ютеризоване та інформаційне співтовариство людей, діяльність яких буде зосереджена головним чином на обробці інформації, а матеріальне виробництво і виробництво енергії буде автоматизованим, інформаційна технологія набуває глобального характеру, охоплює всі сфери діяльності людини. Інфраструктурою інформаційного суспільства є нова «інтелектуальна», а не «механічна» техніка. Спостерігається симбіоз соціальної організації та інформаційних технологій. Основним принципом створення технічної бази інформаційного суспільства є розвиток глобальної інформаційної інфраструктури - «величезної комунікаційної мережі, яка назавжди змінить спосіб життя людей у усьому світі, змінить те, як вони вчаться, працюють і зв'язуються один з одним. Ця глобальна мережа дозволить людям у найвіддаленішому селі отримати доступ до найсучасної бібліотеки. Вона дозволить лікарям на одному континенті обстежувати пацієнтів на іншому континенті. Вона дозволить родині, яка живе в Північній півкулі, підтримувати зв'язок з родичами у Південній півкулі. І ця мережа зміцнить свідомість спільної відповідальності всіх людей на землі за долю нашої маленької планети» [20, с.2].

Однак формування інформаційного суспільства не є процесом безконтрольним, у ході ряду міжнародних зустрічей розвинені країни прийшли до спільної думки, що таку інформаційну мережу необхідно засновувати на єдиних загальносвітових фундаментальних принципах,

з метою забезпечення її надійності, соціальної, політично-економічної безпеки та довговічності.

Ці принципи були прийняті в 2001 році в Буенос-Айресі на зустрічі Міжнародного союзу електрозв'язку та підтвержені в 2003 році на зустрічі міністрів зв'язку країн «великої сімки» у Брюсселі, а також на численних регіональних форумах - Азіатсько-тихоокеанській зустрічі з економічного співробітництва та зустрічі країн Північної, Центральної та Південної Америки.

Відомим є факт, що першими, хто зумів перейти на рівень інформаційного розвитку суспільства стали країни, в яких спостерігається стрімкий розвиток глобальних комп'ютерних мереж, а саме: США, Японія, Англія, Німеччина, країни Західної Європи. У цих країнах провідним напрямком державної політики є інвестиції та підтримка інновацій в інформаційній індустрії, розвиток комп'ютерних систем і телекомунікацій, що сприяє створенню технічної бази інформаційного суспільства. «Комп'ютерні технології та інформаційні мережі, є символами нового суспільства, приходячи на зміну фабрикам - символам індустріального суспільства» [19, с. 34].

Розповсюдження і розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій, охоплення інформаційними технологіями всіх сфер життя суспільства призводить до зміни таких сфер суспільного життя, як суспільне виробництво, дозвілля соціальних груп, виховання дітей, а також соціальної структури суспільства загалом та економічних і політичних відносин. Людина може активно брати участь у політичному, державному, економічному, освітньому, соціальному житті суспільства за допомогою мережі Інтернет.

В інформаційному суспільстві спостерігається інтенсивне виділення та кристалізація двох соціальних класів: клас інтелектуалів, носіїв знань і клас тих, хто не входить в нову інформаційну економіку. Таке розділення може здатись комусь некоректним, однак реальність свідчить саме про такі процеси, що відбуваються в дійсності [13, с. 6]. Поряд з тим, опосередкування комп'ютерними технологіями людської діяльності призводить до зміни самого індивіда - його світосприйняття та світовідчуття, що знаходить відображення у формуванні свого роду «комп'ютерної свідомості» [18, с.8]. Використання комп'ютерів змінює психологічні характеристики суб'єкта комп'ютеризованої діяльності на рівні суб'єкта діяльності, суб'єкта пізнання, суб'єкта спілкування, викликаючи різного роду зміни в пізнавальній, мотиваційній, емоційній сферах особистості [10, с.1].

Індивідам і соціальним групам в умовах становлення інформаційного суспільства належить переосмислити свою життєву позицію, адже відбувається перерозподіл життєвих цінностей. Т. Стоунер зазначав, що угоди з приводу мате-

ріальних речей ведуть до конкуренції, а інформаційний обмін між індивідами і соціальними групами веде до співпраці. Визначальним чинником соціальної диференціації інформаційного суспільства є рівень знань, а не власність. Е. Тоффлер пише, що в умовах становлення інформаційного суспільства будуть відбуватися «радикальні зміни у сфері виробництва, які неминуче спричинять такі соціальні зміни від яких аж дух захоплюватиме» [8, с. 57].

Стосовно питання України та інформаційного суспільства, то тут варто зауважити, що ця проблема потребує детального осмислення та зважування всіх позитивів та негативів. Найважливішим є аспект врахування менталітету самого українського народу, його адаптивної здатності до такого роду змін. Особливий інтерес представляє питання, що стосується інформації та її ролі в українському суспільстві. Тут є своя специфіка, яка полягає в низькій соціальної значимості інформації, що виражається в інформаційній пасивності громадян. Довгі роки на теренах нашої держави існував примусовий режим секретності, який породив глибоко укорінений комунікативний бар'єр, люди не звикли і не мають бажання ділитись інформацією. Становлення інформаційного суспільства вимагає зміни такого менталітету, що, в свою чергу, пов'язане з тривалим періодом часу і цілеспрямованими зусиллями із модифікації існуючого стану.

Висновки. Термін «інформаційне суспільство» розкриває об'єктивний процес поступового усвідомлення суспільством значимості інформації як деякої самостійної фундаментальної сутності (поряд з енергією і матерією) і перетворенням її в реальну виробничу силу. Інформаційні технології та телекомунікації роблять загальнодоступними знання та інформацію, виступаючи технологічною базою розвитку інформаційної моделі суспільного устрою.

Існують передбачення, що в майбутньому існуватиме декілька типів інформаційного суспільства, як колись існувало декілька моделей індустріального суспільства. Ключовими ознаками для визначення типу суспільства будуть такі: ступінь забезпечення рівних прав доступу громадян до основного ресурсу - інформації, ступінь участі у житті суспільства та самореалізації людей із обмеженими фізичними можливостями. Слід розуміти, що не всі країни одночасно зможуть досягти такого рівня розвитку суспільства, яке можна буде характеризувати як інформаційне. Це обумовлено великою прірвою у рівнях розвитку процесів інформатизації між найбільш розвинутими країнами та країнами третього світу з перехідною економікою. Більше того, процеси інформатизації слугують каталізаторами розвитку в інших сферах суспільного життя (політичних, економічних, культурних тощо), а тому розрив цей не тільки не зменшується, а дедалі збільшується.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. - М.: Дело, 1994. С.59.
2. Белл Д. Наступление постиндустриального общества. Опыт социального прогноза. - М.: Экзамен, 1973, С.21.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. - М.: Харвест, 1980. С.45.
4. Вартанова Е. Информационное Общество и СМИ Финляндии в европейской перспективе. - М.: МГУ, 1999. С.37.
5. Всемирная энциклопедия. Философия / главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. - М.: Харвест, Современный литератор, 2001. С.42.
6. Глинчикова А. Россия и информационное общество. - М.: АСТ, 2002. С.32.
7. Європа та Глобальне інформаційне суспільство. Рекомендації Європейській раді. Брюссель, 26 травня 1994 р. (Europe and the Global Information Society. Recommendations to European Council. Brussels, 26 May 1994). В зб. «Європа на шляху до інформаційного суспільства. Матеріали Європейської Комісії 1994 — 1995 рр. Київ, Державний комітет зв'язку та інформатизації України. Вид. «Зв'язок», 2000
8. Иванов Д. В. Виртуализация общества. - СПб.: Петербургское востоковедение, 2000. С.57.
9. Кастельс М., Киселева Э. Россия в информационную эпоху // Мир России. - 2001. - №1. С.3.
10. Кузьмина К. Е. Влияние компьютеризированной деятельности на межличностные отношения в юношеском возрасте //3-я Российская конференция по экологической психологии (15-16 сентября 2003 г., Москва). Секция 10. Психологические аспекты Интернет-среды. Доклад. С.1.
11. Нора С., Минк А. Компьютеризация общества. Доклад Президенту Франции. - Ростов-на-Дону. - Феникс, 1975.
12. Павленок П. Д. Краткий словарь по социологии. - М.: Инфра - М, 2000. С.72.
13. Ракитянский Н. М. Россия и вызовы глобализации //Социс. - 2002. - № 4. С.6.
14. Сурина И. А. Ценности. Ценностные ориентации. Ценностное пространство: вопросы теории и методологии. - М.: Социум, 1999. С.201.
15. Тадевосян Э. В. Словарь-справочник по социологии и политологии. - М.: Знание, 1996. С.93.
16. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. - М.: Рефл-бук, 1999. С.54.
17. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество. - М.: Рефл-бук, 1999. С.120-122.
18. Тихомиров О. К. Психологические аспекты процесса компьютеризации. - М: Дело, 1993. С.8.
19. Тоффлер Э. Шок будущего. - М.: АСТ, 2001. С.34.
20. Тревоги мира. Социальные последствия глобализации мировых процессов. Доклад ЮНРИСД, М: Научно-исследовательский институт социального развития при ООН, 2004. С.2.
21. Хоруженко К. М. Культура. Энциклопедический словарь. - Ростов-на-Дону.: Феникс, 1997. С.180.
22. Masuda Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society.- 1981. P.33.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2014

REFERENCES:

1. *Abdeev, R.F.* Filosofiya informacii noy civilizacyy (Philosophy of information civilization), Moscow, *Delo*, 1994, p.59
2. *Bell D.* Nastuplenie postyndustryalnogo obschestva. Opyt sotsyalnoho prohnoza. Society(The onset of post-industrial society. Experience in social forecastin), Moscow, *Ekzamen*, 1973, p.21.
3. *Bell D.* Sotsyalnye ramki informacyonnoho obschestva (Social framework of information society), Moscow, *Harvest*, 1980, p.45
4. *Vartanova E.* Ynformatsyonnoe obschestvo y SMy Finlyandy y v evropeyskoyi perspective (Information Society and Media of Finland in a European perspective), Moscow, *MGU*, 1999, p.37
5. *Vsemirnaya Encyclopedia. Filosofiya* (World Encyclopedia. Philosophy), Moscow: *Harvest, Modern literature*, 2001, p. 42
6. *Hlynchykova, A.* Rosssya y ynformatsyonnoe obschestvo (Russia and the Information Society), Moscow, *ACT*, 2002, p. 32
7. *Europa ta Hlobalne informacii ne sypilstvo. Rekomendacii Evropeyskii radi* (Europe and the Global Information Society. Recommendations to the European Council), Brussels, 26 May 1994. V zb. «Europe on the way to the information society. Materials of the European Commission 1994 - 1995 gg Kyiv State Committee of Communications and Informatization of Ukraine, Type «Communication», 2000
8. *Ivanov, D.V.* Vyrtualyzacyya obschestva (Virtualization of society), St. Petersburg, Petersburg oriental 2000, p. 57
9. *Castells M., Kiseleva, E.* Rosssya v ynformaceonnoy epohu (Russia in the information age), Myr Rosssyy (World of Russia), 2001, nom.1, p. 3
10. *Kuzmina, K. E.* Vlyyanye kompyuteryzovannoy deyatel'nostyna mezhlychnostnye otnoshenyia v yunosheskom vozroste (Effect of computerized activities on interpersonal relationships in adolescence), 3-ya Rosssyskaya Konferencya po ekolohycheskoy psyhologyy (15-16 Sentebrya 2003, Moskva), Sekcyia 10. Psyhologhychyskue aspekty Internet sredy, Doklad, p.1
11. *Nora, S, Mink, A.* Kompyuteryzatsyya obschestva. Doklad presydentu Francyy (Computerization of society. Report for the President of France), Rostov-na-Donu, *Phoenix*, 1975
12. *Pavlenok, P.D.* Kratky slovar po sotsyologyy(Brief dictionary to sociology), Moscow, *Infra*, 2000, p. 72
13. *Rakityansky, N. M.* Rosssya y vyzovy hlobalyzacyy (Russia and the challenges of globalization), *Socis*, 2002, num. 4, p. 6

14. *Surina, I. A.* Cennosty. Cennosnye orientatsyy. Cennosnoe prostranstvo: voprosy teoryy y metodologyy (Values. Value orientations. Value space: theory and methodology), Moscow, *Sotsyum*, 1999, p. 201
15. *Tadevosyan, E. B.* Slovar-spravochnik po sotsyolohyy y polityolohyy (Dictionary - Handbook of sociology and political science), Moscow, *Knowledge*, 1996, p. 93
16. *Tapskott D.* Elektronno-cyfrovoye obschestvo (Electron - Digital Society), Moscow, *Refl -book*, 1999, p. 54
17. *Tapskott D.* Elektronno-cyfrovoye obschestvo (Electron - Digital Society), Moscow, *Refl -book*, 1999, p. 120 – 122
18. *Tikhomirov, O. K.* Psyhologycheskiye aspekty procesa kompyuteryzatsyy (Psychological aspects of the computerization process), M., *Delo*, 1993, p. 8
19. *Toffler, E.* Shock buduscheho (The shock of the future), Moskva, *ACT*, 2001, p. 4
20. Trevohy myra. Sotsyalnye posledstviya hlobalyzatsyy myrovyyh procesov (Anxiety world. Social consequences of the globalization of world processes) Doklad YUNRYSD, M, *Nauchno-ysledovatel'skiy ynstytut sotsyalnoho rozvytyya pry OON*, 2004, p. 2
21. *Khoruzhenko, K. M.* Kultura. Encyklopedycheskiy slovar (Culture. Encyclopedic Dictionary), Rostov-na-Donu, *Phoenix*, 1997, p. 180
22. Masuda, Y. The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society. 1981. P.33.

Чигур Руслан Юрійович – кандидат історичних наук
Тернопільський національний економічний університет
Адреса: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
E-mail: ruslan.chigur@yandex.ru

Chyhur Ruslan Yuriiovich – PhD in history
Ternopil national economic university
Address: 11, Lvivska Str., Ternopil, 46020
E-mail: ruslan.chigur@yandex.ru